

12 Στα ίχνη του ελληνισμού του Καυκάσου

Σουκουμλής

Γράφει ο Γεώργιος Γρηγοριάδης • elsuhum@yahoo.com
Μελετητής της Ιστορίας του Ελληνισμού του Σουχούμ και της ΑμπχαζίαςСУХУМСКОЕ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΟΒΧΕΣΤΒΟ.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
ΣΟΥΧΟΥΜ.

Το Ελληνικό Γυμνάσιο του Σουχούμ

Στο Σουχούμ από το 1921 μέχρι το 1938, εκτός από το ελληνικό Λύκειο, λειτουργούσε και ελληνικό Γυμνάσιο μαζί με Δημοτικό (αριθμημένα αντίστοιχα με τα νούμερα 2 και 8). Αυτό το μη πλήρες (επειδή δεν ήταν δεκατάξιο) μεσαίο σχολείο βρισκόταν στην οδό 4ης Μαρτίου αρ. 22 (σήμερα οδός Λακόμπα 26) και οι μαθητές του προέρχονταν κυρίως από τον κεντρικό τομέα της πόλης.

Το κτίριο

Πριν από την Επανάσταση του 1917, το κτίριο ανήκε στον διακεκριμένο Έλληνα έμπορο του Σουχούμ Δημήτριο Κομνηνό και τη σύζυγό του Ευτέρπη. Στο υπό την ιδιοκτησία του κτίριο στεγαζόταν το Ελληνικό Κολέγιο (αρρένων – θηλέων· άλλες πηγές το αναφέρουν μόνο ως θηλέων). Κοντά σε αυτό το κτίριο βρισκόταν και το λεγόμενο «παλάτι του Κομνηνού», που καταστράφηκε κατά τη διάρκεια του βομβαρδισμού της πόλης από τους Γερμανούς το 1942.

Μετά την επικράτηση των μπολσεβίκων το 1921, στο χώρο ιδρύθηκε το 8ο Φαμπρικο-εργοστασιακό επταετές Ελληνικό Σχολείο.

Το σχολικό κτίριο αποτελούνταν από περίπου έξι χώρους και από ένα παράρτημα (σε σχήμα «Γ») της οικίας στην οποία ζούσε η οικογένεια του διευθυντή.

Επειδή η αρχική χρήση του κτιρίου δεν ήταν σχολική, τα δωμάτια (τάξεις) ήταν διαφόρων μεγεθών, και κάποια από αυτά επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Αυτήν τη διαρρύθμιση των χώρων θα μπορούσε κανείς να τη χαρακτηρίσει άβολη, αφού οι αργοπορημένοι μαθητές αναγκάζονταν να περνούν μέσα από διάφορα δωμάτια για να φτάσουν στην τάξη τους. Έτσι, στη μνήμη πολλών μαθητών του δημοτικού σχολείου έμειναν αστεία επεισόδια με τους συμμαθητές τους ή τους ίδιους...

Ο Α. Νικολαΐδης, όταν καθυστερούσε, για να μην τον μαλώνουν, περνώντας από αυτά τα δωμάτια, πάντα τραγουδούσε θλιβερά: «Η μάνα μ' και ο κύρη μ' εντόκαν εμέν', και με την ψήν σο χώμαν έβαλαν εμέν'», που σε μετάφραση από την ποντιακή διάλεκτο σημαίνει: «Η μητέρα μου και ο πατέρας μου με χτύπησαν, και ζωντανό στο χώμα με έθαψαν». Αυτό πάντα προκαλούσε ευθυμία, το γέλιο των μαθητών και το χαμόγελο στα χείλη των καθηγητών!

Όμως, να μεταφερθούμε 80 χρόνια πίσω, στην εποχή της οργάνωσης και λειτουργίας της πρώτης σοσιαλιστικής κοινωνίας στον πλανήτη μας.

Στους χώρους και την
...κοινωνία του σχολείου

Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζει το ρεπορτάζ του Ανέστη Αλεξανδρίδη στην

Ο διευθυντής και οι δάσκαλοι με την τάξη, αρχές της δεκαετίας του 1930

εφημερίδα «Κόκκινος Καπνός» την 5η Ιανουαρίου του 1934, το οποίο δίνει μια γλαφυρή περιγραφή του σχολείου, όπως και τη δυνατότητα να περιηγηθεί κάποιος νοερά σε αυτό: «Περνώντας έξω από το εργοστάσιο καπνού στην πόλη μας, βλέπω απέναντι ένα κτίριο με την επιγραφή "8ο Φαμπρικο-εργοστασιακό επταετές ελληνικό σχολείο". Μπήκα στην αυλή, ανέβηκα τέσσερις σκάλες, άνοιξα την πόρτα στη βεράντα και μπροστά στα μάτια μου εμφανίστηκε μια επιγραφή "Γωνιά του σοσιαλιστικού συναγωνισμού και των πρωτοπόρων", στις δύο πλευρές της οποίας κρέμονταν τα πορτρέτα... του Λένιν και του Στάλιν. Και δίπλα τα λόγια του Λένιν: "Κομμουνιστής μπορεί να γίνει κανείς μόνο όταν εμπλουτίσει το μυαλό του με τη γνώση όλων των θησαυρών που δημιουργήθηκαν από την ανθρωπότητα"».

Περαιτέρω, στο ρεπορτάζ του ο συγγραφέας αναφέρει, ότι στη γωνιά του σοσιαλιστικού συναγωνισμού είδε πολλές συμφωνίες άμιλλας, τις οποίες είχε υπογράψει το σχολείο. Μεταξύ αυτών ήταν οι συμφωνίες με το ελληνικό σχολείο του χωριού Παύλοβκα (Χούρμαλουκ) και το 7ο εργοστασιακό επταετές γεωργικό σχολείο. Στο κάτω μέρος υπήρχε μια επιγραφή με μεγάλα γράμματα: «Το σχολείο πρέπει να γνωρίζει τους πρωτοπόρους του» και πιο κάτω αναφέρονταν τα ονόματά τους από κάθε τάξη.

Στη συνέχεια, ανοίγοντας την άλλη πόρτα, ο δημοσιογράφος είδε την παρακάτω επιγραφή με μεγάλα πράσινα γράμματα: «Γωνιά των νέων τεχνικών», κάτω από την οποία υπήρχαν τα ανάλογα συνθήματα: «Κομμουνισμός σημαίνει σοβιετική εξουσία συν ο εξηλεκτρισμός όλης της χώρας» (Λένιν), «Η Τεχνολογία

την περίοδο της ανοικοδόμησης αποφασίζει τα πάντα» (Στάλιν).

Μπαίνοντας στον επόμενο χώρο ο Αλεξανδρίδης, τον είδε διακοσμημένο με αφίσες, λέξεις και εικόνες των σοβιετικών ηγετών.

«Μετά από λίγο» συνεχίζει ο συγγραφέας, «είδα τους μαθητές να βγαίνουν από την τάξη. Όταν ρώτησα τα παιδιά, γιατί διαρκούν τα μαθήματα ως τόσο αργά, πήρα την απάντηση από τον αρχηγό τους, ότι τους μαθητές που υστερούν, τους βοηθούν οι πρωτοπόροι, ώστε να μη μείνει κανένας στην ίδια τάξη. Μετά το σχολείο, τα παιδιά όλα μαζί πήγαν στη Λέσχη για να παίξουν σκάκι, να διαβάσουν περιοδικά και να ακούσουν ραδιομεταδόσεις.

»Πήγα και εγώ. Ήμουν στην ευχάριστη θέση να δω, πόσο συντονισμένα αυτά τα παιδιά περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους.

»Όλα αυτά γίνονται υπό την καθοδήγηση του ακούραστου Διευθυντή του σχολείου, του συντρόφου Μανώλη Μηταφίδη, και με τη βοήθεια της δραστηριότητας των νέων πρωτοπόρων. Σε αυτό το σχολείο, όλα λειτουργούν με οργάνωση και τάξη.

»Από 1η έως 15 Ιανουαρίου, όλα τα σχολεία της Αμπχαζίας βρίσκονται σε χειμερινές διακοπές. Το 8ο Φαμπρικο-εργοστασιακό επταετές ελληνικό σχολείο, για να μην αφήσει τα παιδιά χωρίς «έλεγχο», ανέπτυξε ένα σχέδιο σύμφωνα με το οποίο οι διακοπές θα γίνονταν οργανωμένα.

»Το σχέδιο αυτό το δημιούργησε το Διοικητικό Συμβούλιο των παιδιών μαζί με τα παιδιά της αυτοδιοίκησης, και συμπεριλάμβανε όλες τις προγραμματισμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, καλλιτεχνικές προβολές, εκδρομές, συνελεύσεις των πρωτοπόρων, εκμάθηση τραγουδιών, διάβασμα εφημερίδων, ώρες με τους υστερούντες στα μαθήματα, αθλητικές δραστηριότητες και άλλα.

»Αποφασίστηκε τη 18η του Γενάρη του 1934, να επιβραβεύσουν τους πιο δραστήριους μαθητές για τη διοργάνωση των διακοπών, καθώς και την καλύτερη τάξη και την καλύτερη ομάδα.

»Είχαν αναθέσει στους Μ. Μηταφίδη, Ν. Τερζίδη, Φ. Παρασκευόπουλο, Ε. Κωνσταντινίδη, να είναι υπεύθυνοι για την υλοποίηση του σχεδίου. Ας πάρουν το παράδειγμά τους και άλλα σχολεία.»

Οργανώνοντας το χρόνο
των μαθητών σύμφωνα
με το πνεύμα της εποχής

Αυτό το ελληνικό σχολείο ήταν ανάμεσα στα υποδειγματικά σχολεία της πόλης, και, όπως προκύπτει από άλλες ση-

Το κτίριο του σχολείου το 1986, σε φωτογραφία του συγγραφέα

Απολυτήριο της Σοφίας Ιαχιοπούλου, που εξεδόθη το έτος 1935

μειώσεις της εφημερίδας «Κόκκινος Καπνός», το 1934 κατείχε μία από τις πρώτες θέσεις.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις του Λαϊκού Επιτροπάτου της Παιδείας της Αμπχάζικης ΑΣΣΔ σχετικά με την οργάνωση του ελεύθερου χρόνου των παιδιών, το 8ο Ελληνικό Σχολείο, υπό την καθοδήγηση των εκπαιδευτικών, του διευθυντή του σχολείου, της σχολικής οργάνωσης των πιονέρων και παιδικής αυτοδιοίκησης, ανέλαβε τη διοργάνωση του ελεύθερου χρόνου των μαθητών. Σ' αυτόν τον τομέα, το σχολείο είχε κάνει σημαντική και μεγάλη πρόοδο.

Ανάμεσα στις βάρδιες τα παιδιά παίζανε μικρές δραματικές σκηνές, λέγανε δίστιχα και τετράστιχα τραγούδια για τη ζωή στο σχολείο, αφηγούνταν επιτυχίες και ελλείψεις, για τη ζωή των εργαζομένων στις καπιταλιστικές χώρες, τις επιτυχίες των κολχόζ, και ιστορίες για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού, όπως επίσης οργάνωναν και έπαιζαν διάφορα παιχνίδια.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Διευθυντής έγραφε χιουμοριστικές «θεατρικές σκηνές» στις οποίες οι ίδιοι οι μαθητές γελούσαν και μειονεκτικά τους. Με αυτήν τη μέθοδο διδασκαλίας, ο Διευθυντής έδειχνε στους μαθητές τι πρέπει να βελτιωθεί.

Το σχολείο είχε το δικό του τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό. Ραδιοεφημερίδα κάθε μέρα ανακοίνωνε την πρόοδο κάθε τάξης, ποιος ήταν ο καλύτερος μαθητής και ποιος αργοπορεί, ποιος συμμετέχει ενεργά στην οργάνωση των πιονέρων, πώς να διορθωθούν όσοι εμπλέκονται στην εμπορία τσιγάρων και ποιοι έρχονται απροετοίμαστοι, αργούν ή απουσιάζουν από το σχολείο κ.λπ..

Με αυτά τα μέτρα το 8ο ελληνικό σχολείο ήταν σε θέση να βελτιώσει την ποιότητα της μάθησης και τη συνεδηγία

πειθαρχία, να ελαχιστοποιήσει καθυστερήσεις και απουσίες.

Μετά τα σχολικά μαθήματα ήταν ανοιχτή η Δραματική Σχολή, η Λέσχη ερασιτεχνικού ραδιόφωνου και αντι-θηρσκευτικού κύκλου. Όλοι οι μαθητές ευχάριστα περνούσαν τον ελεύθερο χρόνο τους, παίζοντας, τραγουδώντας, ακούγοντας ραδιόφωνο.

Ένας αφοσιωμένος διευθυντής

Η ψυχή και το μυαλό του σχολείου ήταν ο διευθυντής του Εμμανουήλ (Μανώλης) Μηταφίδης του Θεόδωρου, άριστος κάτοχος και δάσκαλος της Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Είχε δημιουργήσει μια πλούσια βιβλιοθήκη στο σχολείο, οργάνωσε Φυσικο-Μαθηματικό Γραφείο για τους μαθητές, και για να το διακοσμήσει ζωγράφιζε πορτρέτα διάσημων φυσικών και μαθηματικών. Μαζί με τον Παρασκευόπουλο και άλλους μαθητές, συναρμολόγησε το ραδιοφωνικό σταθμό του σχολείου, που για την εποχή του ήταν ένα θαύμα της τεχνολογίας.

Ο Μ. Μηταφίδης κατά διαστήματα δημοσίευε στην εφημερίδα «Κόκκινος Καπνός» πληροφορίες σχετικά με τη ζωή του σχολείου.

«Ποτέ δε φώναζε σε μαθητές», θυμάται η μαθήτριά του Δέσποινα Ιαχιοπούλου, «ακόμη και όταν οι μαθητές ήταν θορυβώδεις και συμπεριφέρονταν ανάρμοστα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ήρεμα, κοιτάζοντας στα μάτια του παιδιού, προσπαθούσε να εξηγήσει ότι μια τέτοια συμπεριφορά δεν είναι καλή ή καλοπρωίρετα διόρθωνε τους μαθητές, όταν έκαναν λάθος».

«Μια φορά, απαντώντας το μάθημα», συνεχίζει η Δέσποινα, «είπα "κοσάρα" (που σημαίνει "κότα" στην ποντιακή διάλεκτο) και ο Εμμανουήλ Μηταφίδης ήρεμα αντέδρασε: "Τι; Τι είπες; Λέγεται όρνιθα", με διόρθωσε». Όλοι τον συμπαθούσαν και εκτιμούσαν. Ήταν εξαι-

ρετικός, πολύ μορφωμένος, διανοούμενος - έτσι τον θυμάται η Δέσποινα Ιαχιοπούλου, που πρόλαβε να τελειώσει 5 τάξεις πριν κλείσουν το σχολείο (1938), όπως και πολλοί άλλοι άνθρωποι που τον γνωρίζανε.

Η δομή της εκπαίδευσης

Το Σχολείο ξεκινούσε από την τάξη μηδέν (νηπιαγωγείο), η οποία, μαζί με την πρώτη, δεύτερη, τρίτη και τέταρτη θεωρούνταν τάξεις του Δημοτικού. Η πέμπτη, έκτη και έβδομη τάξη ανήκαν στο Γυμνάσιο. Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών του σχολείου, οι μαθητές μπορούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο Ελληνικό Σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Νο 2 (Λύκειο), που βρισκόταν κοντά στην ελληνική εκκλησία, στην τότε οδό Πρώτης Αυγούστου, τη σημερινή οδό Αμπαζίνσκαγια, ή να εγγραφούν στην Παιδαγωγική Ελληνική Σχολή στο Σουχούμ, ή σε οποιαδήποτε άλλη σχολή. Επίσης, το μη πλήρες Ελληνικό Σχολείο (Γυμνάσιο) τους έδινε την ευκαιρία να αρχίσουν να εργάζονται.

Αργότερα το νηπιαγωγείο καταργήθηκε. Το σχολείο λειτουργούσε 5 ημέρες την εβδομάδα, σε δύο βάρδιες, επειδή δεν μπορούσε να φιλοξενήσει όλους τους μαθητές. Οι ανώτερες τάξεις είχαν μαθήματα το πρωί, ενώ οι μικροί μαθητές είχαν μαθήματα στη δεύτερη βάρδια. Ανάμεσα στις βάρδιες υπήρχε ένα διάλειμμα. Ακριβώς σε αυτό το διάλειμμα πραγματοποιούνταν οι προαναφερθείσες ερασιτεχνικές «θεατρικές» παραστάσεις.

Το διδακτικό προσωπικό

Όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό, εκτός από τους έμπειρους καθηγητές, στην πλειοψηφία τους ήταν οι νέοι δάσκαλοι απόφοιτοι της Ελληνικής Παιδαγωγικής Σχολής του Σουχούμ. Δυστυχώς,

με το πέρασμα τόσων ετών, είναι αδύνατη η πλήρης καταγραφή του διδακτικού προσωπικού του σχολείου. Ωστόσο, μετά από έρευνα ανάμεσα στους πρώην μαθητές και με υλικό των εφημερίδων της εποχής, κατέστη δυνατόν να γίνει ένας κατάλογος διδασκόντων. Παρακάτω αναφέρονται τα ονόματα, και ενίοτε μόνο το επίθετο ή μόνο το όνομα των εκπαιδευτικών:

Μανώλης Μηταφίδης - διευθυντής, καθηγητής της Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, **Μαραντίδη** - καθηγήτρια Χημείας, **Κ. Πηλίδης** - δάσκαλος της Γεωμετρίας, **Ιουλίτσα Μαλαματίδη** - καθηγήτρια Μαθηματικών στο γυμνάσιο, **Σόφια (Φίκα) Συμεωνίδη** - Μαθηματικών και Φυσικής, **Κωνσταντίνος Καρβωνίδης** - Ιστορίας, **Χ. Τερζίδης** - Μαθηματικών, **Σωκράτης Λαμπριανίδης** - Γεωγραφίας, **Ηρακλής Τζωμιάδης** - Ιστορίας και αρχηγός πρωτοπόρων, **Ολυμπιάδα** - της παλαιάς σχολής με το πενσόνε - δασκάλα Γαλλικής γλώσσας, **Ζαντόπουλος** - Μαθηματικών, **Φώτης Μουρατίδης** - Ιστορίας, **Βασιλειάδης** και **Ματθαΐος (ή Εμμανουήλ) Μυστακόπουλος** - δάσκαλοι Φυσικής αγωγής, **Δέσποινα Μηταφίδη** - Παρασκευοπούλου - δασκάλα του δημοτικού και αρχηγός πρωτοπόρων, **Στέλλα**... - δασκάλα του δημοτικού, **Αθηνά Συργανίδη** και **Βέρα Ιαχιοπούλου** (Γιαχιοπούλου) - επίσης δασκάλες του δημοτικού.

Η Σοφία Λαζαρίδη (Παπαδοπούλου) θυμάται πόσο μεγάλο σεβασμό είχαν τα παιδιά στους δασκάλους τους, και την καλή συμπεριφορά των τελευταίων προς αυτά. Αφού έκλεισε το σχολείο, το λέει με παράπονο, ήταν δύσκολο να σπουδάσει στα ρωσικά, τα οποία δεν γνώριζε.

(Συνέχεια στο επόμενο τεύχος)

Η εγγραφή στους πρωτοπόρους (πιονέρους) της Δέσποινας Ιαχιοπούλου και της Πηνελόπης Παροτίδη. Ακρη αριστερά, ομαδάρχης των πιονέρων Δ. Μηταφίδη - Παρασκευοπούλου.